

ЦРКВА БРВНАРА У ТАСИЋИМА И ДРВЕНЕ ЦРКВЕ ПОЛИМЉА – СИМБОЛИКА, АРХИТЕКТУРА И ИДЕНТИТЕТ

THE LOG CHURCH IN TASIĆI AND THE WOODEN CHURCHES OF POLIMLJE – SYMBOLISM, ARCHITECTURE AND IDENTITY

АНЂЕЛА ДРАГИЧЕВИЋ*

Апстракт: Рад се бави анализом традиционалних дрвених цркава-брвнара Полимља и њиховим поређењем са савременом дрвеном црквом у Тасићима код Вишеграда. Циљ је да се укаже на континуитете и иновације у народном црквеном градитељству кроз просторну организацију, материјале и симболику. Кроз аналитички приступ истиче се значај очувања аутентичних облика народног стваралаштва и њихова реинтерпретација у савременом контексту.

Кључне речи: *брвнаре, Полимље, дрвена архитектура, Тасићи, културна баштина*

Abstract: This paper analyzes the traditional wooden churches of Polimlje, comparing them with the modern wooden church in Tasići, near Višegrad. The aim is to highlight the continuities and innovations in folk church architecture through spatial organization, materials, and symbolism. Through the analytical approach, the importance of preserving authentic forms of folk art and their reinterpretation in a contemporary context is emphasized.

Keywords: *wooden churches, Polimlje, wooden architecture, Tasići, cultural heritage*

* мр Анђела Драгичевић, наставник, ОШ „Петар Враголић“ Љубовија, Јована Цвијића 1, Љубовија, ORCID 0009-0005-9189-6600, andjeladjukic@yahoo.com

1. Увод

Дрвене цркве брвнаре представљају изузетан пример синтезе народног градитељства, духовности и прилагођавања историјским околностима. На простору Полимља, оне су настале као одговор на потребу за сакралним просторима у условима ограничених могућности, посебно током османског периода. Изграђене искључиво од природних материјала доступних у окружењу, ове цркве носе печат анонимног мајсторства и колективног идентитета. Њихов значај превазилази границе архитектуре – оне су и сведочанство културне отпорности и духовне истрајности народа овог краја.

2. Традиционалне цркве брвнаре у Полимљу

Цркве брвнаре у Полимљу драгоцен су и јединствен одраз културе и традиције, а архитектонски и стилски представљају на одређени начин започети процес градње под Османлијама. Ова архитектура покренута у народу, везана је за брвнару динарског типа и њене опште карактеристике. Цвијић је ову градитељску целину динарског типа назвао осаћанком, по томе што је процват и успон доживела у Србији у време када су стварали осаћански неимари у првој половини XIX века, који су иза себе оставили велики број кућа за становање и цркава брвнара широм Босне, Србије и Косова.¹ Ови анонимни неимари, а можемо слободно рећи уметници су својом креативношћу и талентом скоро идеално склапали дрвене објекте без иједног ексера, те их компоновали с природом на фасцинантан начин. О њиховом деловању на просторима Полимља нема много прецизних података, али сама чињеница да су долазили из источне Босне и да су кроз градњу цркава, цамија и кућа од дрвета примењивали одлике исламске архитектуре и архитектуре православне цркве говори о њиховом постојању и утицају. Специфичност израде полукружне апсиде од дрвета на брвнарама, видљива је на примерима цркава у Полимљу, а то су цркве у Штрпцима (Анцићи), Будимљи (Вагн) и Бијелом Брду. Наведене цркве грађене су од масивних дрвених брвана, без употребе ексера, техником прелома и уклапања. Њихове основе су правоугаоне, са двоводним крововима покривеним шиндром. Унутрашњост је скромна, али топла, украшена ручно резбареним иконостасима и иконама локалних уметника. Цркве често немају звонике, већ само дрвене звонаре у порти.² Њихова позиција често прати правило оријентације исток-запад.

¹ Д. Милосављевић, Непознате цркве брвнаре у околини Прибоја: (Прилози за Упознавање културне историје Полимља, *Саопштења*, 22/23 (1990-1991), 257-272.

² Н. Ристић, Иконостаси и симболика у брвнарама Полимља, *Зборник Музеја Пријеполје*, 14 (2006), 37-48.

Слика 1: Црква брвнара у Вагану; фотографија ауторке, април 2021. године

Црква брвнара у Вагану истиче се својом монолитном формом и употребом дебелих брвана. Она има правоугаони тлоцрт и истакнуту олтарску апсиду. Бијело Брдо, са својом црквом из XIX века, чува стилске карактеристике типичне за овај крај — посебно у обради врата и прозора, као и у техници спајања брвана на угловима. Црква у Анцићима пак, очувала је изворну организацију унутрашњег простора, са ниским таваницама и јасном подељеношћу на припрату, наос и олтар.

Слика 2: Црква брвнара у Бијелом Брду; фотографија ауторке, април 2021. године

3. Архитектонске карактеристике

Цркве брвнаре Полимља деле низ заједничких архитектонских особина: једноставан облик, оријентација исток-запад, конструкција од пуних брвана, иконостаси од липовог дрвета, шиндра као кровни покривач. Апсида је често полукружна, али се јављају и правоугаоне варијанте. Прозори су мали и ретко застакљени, што је у складу са потребом за очувањем топлоте. Символика материјала је снажна — дрво се посматра као жив материјал који носи душу и који у свом старењу симболизује пролазност и духовно искуство.³

³ М. Ђорђевић, *Сакрална архитектура Балкана*. Ниш: Филозофски факултет, 2002.

Слика 3: Црква брвнара у Штрпцима (Андрићи); фотографија ауторке, април 2021. године

4. Црква у Тасићима — модерна брвнара

Црква у Тасићима код Вишеграда представља реплику и надградњу традиционалне брвнаре. Изграђена 2010. године као заветно место братства Тасића, подигнута је од брвана старих више од стотину година, донетих из села: Бијела, Станишевац, Вардиште, Дубово и Мацуте. Храм има основу у облику уписаног крста, са тростепеним (каскадним) кровом који симболизује Свету Тројицу. Високи звоник, дрвени трем и уређена порта са летњиковцем чине овај храм не само богослужбеним простором, већ и местом саборања и заједништва.

Слика 4: Црква брвнара у селу Бијела (Тасићи); фотографија: Радоје Тасић, април 2023. године

Унутрашњост краси иконостас са 17 икона уметника Ненада Деспића. Црква има и осветљење, чиме добија снажан визуелни идентитет и током ноћи. Оно што ову цркву архитектонски издваја јесте њена сложена кровна структура, која се уместо једноставног двоводног крова развија у три надстрешнице постављене у вертикалној хијерархији. Овакав тростепени кров, резонује са концептом, тачније стилем који се може наћи код дрвених цркава у Карпатском региону, и руским традицијама.

Осим функционалне улоге у заштити храма од падавина, носи дубоку духовну симболику — сваки ниво може се тумачити као једна од божанских ипостаси Свете Тројице.⁴ У том смислу, кров постаје литургијски знак, визуелни симбол уздизања душе и присуства Божанства.

⁴ И. Живковић, *Симболика храмовне архитектуре*. Београд: Православни институт, 2009.

Слика 5: Црква брвнара у селу Бијела (Тасићи); фотографија: Радоје Тасић, април 2023. године

У поређењу са традиционалним црквама Полимља, црква у Тасићима доноси архитектонску иновацију кроз сложенији тлоцрт (уписани крст уместо правоугаоника), наглашену вертикалност (звонара) и декоративнији приступ у обради ентеријера. Ипак, веза са традицијом остаје очигледна: исти материјал, технике градње, иконографија, као и просторна организација која прати литургијске потребе. Црква у Тасићима тако представља мост између прошлог и садашњег, традиције и савременог градитељског израза.

5. Симболика и значај очувања

Брвнаре Полимља, укључујући и новију цркву у Тасићима, представљају живу везу између прошлости и садашњости. Њихово постојање сведочи о културној истрајности и важности локалног идентитета. Очување ових објеката није само питање културне баштине, већ и питање очувања начина живота, веровања и народног духа. У времену модернизације, овакви примери служе као подсетник на вредности заједништва, традиције и духовности.⁵

6. Закључак

Са сигурношћу можемо потврдити да је споменута архитектура извор велике инспирације. Траг уметничког стваралаштва остао је веродостојно забиљежен у сакралној архитектури. Цркве брвнаре Полимља нису само архитектонски споменици већ и чувари сећања, обичаја и вере. Њихова вредност огледа се у сажимању народне мудрости, практичности и духовности. Савремени примери као што је црква у Тасићима доказују да традиција није статична, већ инспиративна и жива. Потребно је наставити са документовањем, заштитом и промоцијом ових објеката као дела непроцењиве културне баштине Полимља.

⁵ С. Марковић, Очување верског наслеђа Полимља. *Наслеђе*, 32 (2015), 121–133.

Литература

- [1] М. Ђорђевић, *Сакрална архитектура Балкана*. Ниш: Филозофски факултет, 2002.
- [2] И. Живковић, *Симболика храмовне архитектуре*. Београд: Православни институт, 2009.
- [3] С. Марковић, Очување верског наслеђа Полимља. *Наслеђе*, 32 (2015), 121–133.
- [4] Д. Милосављевић, Непознате цркве брвнаре у околини Прибоја: (Прилози за Упознавање културне историје Полимља, *Саопштења*, 22/23 (1990-1991), 257-272.
- [5] Н. Ристић, Иконостаси и симболика у брвнарама Полимља, *Зборник Музеја Пријеполје*, 14 (2006), 37–48.